

Jarkko S. Tuusvuori

Manner- mainen /analyttinen? —epilogi

Vieläkö kannattaa puhua “analyttisestä” ja “mannermaisesta” filosofiasta? Ainakin Eikumunkaan-maassa, Yhdysvalloissa, termeillä on yhä tuntuva merkityksensä. Sikäläiset campus-eläjät tapaavat valitella hedelmällisen yhteistyön mahdottomuutta eri tavoin suuntautuneiden ajattelijain välillä. Puhutaan kasvatusta ja koulutuspoliittisista seurauksistaan vakavasta “vastavuoroisesta välttelystä”, joka luonnehtii sekä analyttisen ja mannermaisen filosofian välistä juopaa että siihen osittain liittyvää historiallis-kriittisen kirjallisuudentutkimuksen ja uudemman kirjallisuusteorian keskinäistä skismaa.¹

Opillisissa ja älyllisissä kohtaamisissa vuoropuhelijat aetaan heti kättelyssä eri leireihin suurin piirtein valitsemansa tervehdyssanan perusteella. Niin ikään amerikkalaisesta näkökulmasta kirjoittava Rainer Nägele pohtii erityisesti ranskalaisteoreetikoiden tekemää ja innoittamaa työtä: ”Kumma, vaan ei yllättävä, kyllä, vastakohta-asetelmien dekonstruktiot ovat saaneet aikaan kahta ankarammat institutionaaliset vastakkainasettelut. Kun vain lausuu sellaisen termin kuin “dekonstruktio”, pääsee pääsemättömiin mukaanoton ja poispotkinnan laitostetussa koneistossa. Niinpä etsiessämme pakotietä ontologisista ja metafyyisisistä kahtiajaosta löydämme itsemme se(di)mentoituina instituutioiden seiiniin [*in the concrete(ness) of institutional walls*].”²

Kun jonkinlaiseksi koulukuntakiistojen rajaloikkaariksi tai “kolmannen”, pragmatistisen (poliittisemmin puhuen: keskustalaisen) vaihtoehdon kehittäjäksi näyttäytyvä Richard Rorty on korostanut analyysin ja kontinentin peruuttamatonta erillisyyttä³, Nägele näkee, että ikävässä asiaintilassa piilee terveellinen muistutus: jännitteet on pakko ottaa vaarin.

Kysymyksessä ei ole mikään *super bowl*, jenkkien oma pallopuoli, vaan yksi näistä euroatlanttisista väsyneen intelligentsian päänvaivoista. Suomessakin rauta on nyt kuuma⁴. Ja sanoihan Runebergkin, että “Minä taon ja taon, kunnes kuulen että soi hyvältä”.

Monia tarkkailijoita filosofisen tutkimuksen jatkuvat keulahaverit joka tapauksessa risovat. Esimerkiksi Andreas Graeserin silmissä analyyttisen ja mannermaisen ajattelun välinen selkkaus tuntuu jättävän varjoonsa Vietnamin, Saksat ja Koreat. Filosofinen kuilu näet “näyttää muodostavan aivan ennenkokemattoman valtavan ja tympäisevän uhan”. Graeserin mukaan sellaiset joustavat toimijat kuin Charles Taylor, Arthur C. Danto ja Thomas Nagel viitoittavat tietä suurten koulujen yhdistymiseen. Mutta jo tämä nimivalikoima paljastaa ehdotetun yhdynnän ossit ja wessit. Varmemmaksi vakuudeksi Graeser jatkaa suosittelemalla suorasukaisesti: ”pitäytyen analyyttisesti mieltävien ajattelijoiden kehittämässä työväliseissä ja tekniikoissa ja ylläpitäen Sokrateelta perittyä selkeyden ihannetta, filosofien pitäisi empimättä yrittää tulla toimeen hermeneuttisesti suuntautuneiden ajattelijoiden nostamien erilaisten kiinnostavien kysymysten kanssa ja kehittää niitä edelleen.”⁵

Ranskalainen Pascal Engel on toinen tapaus. Vaikka hän läheneekin kannoissaan Graeserin tapaa ajaa analyysin ylivaltaa, tässä Caenin yliopiston professorissa on ainesta hienosyisemmäksi erittelijäksi ja ainakin varteenotettavaksi oman pesän likaajaksi. Engel nostaa kissan pöydälle: onko ranskaksi ajattelevilla henkisillä mannermaalaisilla — missä ikinä vaeltavatkaan — mitään hajua analyyttisen filosofian luonteesta, lujuuksista, lupauksista? Poleeminen ote hyvittää jotain Engelin paikoin yksioikoisista näkemyksistä: suomennetussa tekstissä kootaan perin piikkikästi monen meikäläisenkin intellektuaalisen suunnistajan havaintoja koulukuntien kosketuspinoista ja nykyfilosofian tärkeistä välimaastoista.

Muuan mielenkiintoisimmista yrityksistä välittää ja välittää eripuraa koulukuntien ja kansojen kesken jää Engelin tiivistyksistä syrjään. Wienin piirin ja analyyttisen tieteenfilosofian perushahmo, pasifisti Otto Neurath organisoi 30-luvulla “tieteiden ykseyden” ja “uuden ensyklopedian” merkeissä tieteilijäin yhteistyötä ja yhdentymistä kamppailussa yhtä hyvin taantumuksellista metafysiikkaa kuin yksisilmäistä systeeminrakentelua vastaan. Liikkeen ensimmäinen maailmankongressi pidettiin nimenomaan Pariisissa ja ryhmän saavutuksista puhuessaan Neurath muisti aina mainita d’Alembert’n, Diderot’n, Comten, Poincarén ja Duhemin kaltaisten taustahahmojen lisäksi myös ranskalaiset aikalaisveljensä: Boll, Lalande, Lecomte du Noüy, Lévy-Bruhl, Rey, Langevin, Berr, Masson-Oursel, Bouvier (vain ne mainitakseni, joista Engel ei hiisku).⁶

Voi myös huomauttaa, että Engeli ummehtuneen gallismin kritiikissään tuo esiin, saati arvioi, esimerkiksi Michel Serresin tai Gilles Deleuzen käyttöä monialaiselle, myös englanninkieliselle kirjallisuudelle. Vielä vähemmän hänellä on kerrottavaa Jacques Derridan ajatuksista ulkoinstitutionaalisen

filosofian mahdollisuudesta tai siitä, kuinka tämä ranskalaisprovokatorismin ruumiillistumaksi mielletty kirjoittaja on työskennellyt filosofian opettamisen kansainvälistämiseksi.

Muutoin Engelin sivallusten ankaruus tuo mieleen Louis Althusserin kolme vuosikymmentä sitten esittämän yhtä tyrmäävän näkemyksen ranskalaisen filosofian tasosta. Marx-opettaja Althusser näki pitkän ja vahvan porvarillisuuden yliotetteen työväenliikkeestä vinouttaneen “autenttisen teoreettisen perinteen”. Hän syytti tästä “vuoden 1789 vallankumouksen jälkeisten 130 vuoden surkuteltavaa ranskalaisen filosofian historiaa”, joka “Maine de Biranista ja Cousinista Bergsoniin” on ollut “ei ainoastaan konservatiivisesti, vaan myös taantumuksellisesti spiritualistista”. Traditiota on Althusserin mukaan leimannut “historian ja kansan halveksunta, syvälliset ja tiiviit suhteet uskontoon, viha ainoata tuottamaansa kunniakasta henkeä, A. Comtea, kohtaan, uskomaton sivistymättömyys ja tietämättömyys”.⁷

Pascal Engel päätyy esittämään analyyttinen/mannermainen -jaottelusta luopumista, kunhan hänen annosteleman sa rohto on ensin nautittu. Ei ole vaikea arvata, että eräät olisivat valmiit syöttämään hänelle omaa lääkettään. Kaikessa analyyttisen selkeyden, tiukkuuden, tieteellisyyden, loogisuuden ja täsmällisyyden hehkutuksessaan Engel toimii esimerkiksi viittauskäytännössään ja terminologian valinnassaan huomattavan epäanalyyttisesti, rohkenee sanoa ranskalaisesti. Hän myös lähestyy aihettaan mannermaiseen tapaan pikemminkin historiallisesti kuin analyyttisesti rekonstruoiden.

“Analyyttinen” ja “mannermainen”! Monet olisivat valmiit telakoimaan nämä jo kylliksi tiedon valtamerta kyntäneet puheenparret ja paheenpurret, siksi uudenaikaisiksi ovat vesistö ja kalusto ja päällystöt tulleet. Silti eri rantauttamisuosituksista näkyy, mistä satamasta itse kukin on vesille lähtenyt, mitä väylää seilannut, mistä kapeikoista luovunut, mille matalikolle kariutunut. Kuten Neurath kuulussa laivavertauksessaan sanoi, tietäjät korjaavat alustaan avomerellä tietämättä määränpästä tai siitä, millaiseksi ajoneuvonsa muuntuu.

Viitteet

1. Ks. Magnus & Stewart & Mileur 1993, 3.
2. Nägele 1987, 92; vrt. mts. 208 viitteet 2-4.
3. Ks. Rorty 1982.
4. Ks. esim. *niin&näin* 1&2/97; *Kanava* 1&2/97.
5. Graeser 1993, 175-7.
6. Ks. Neurath 1937, 803-4 viite 2.
7. Althusser 1965, 15-7.

Kirjallisuus

- Louis Althusser, *Pour Marx* (1965). Maspero, Paris 1969.
- Andreas Graeser, “Analytical Philosophy and Hermeneutic Philosophy. Toward Reunion in Philosophy?”. *Grazer philosophische Studien*, Vol. 44, 1993, 175-188.
- Bernd Magnus & Stanley Stewart & Jean-Pierre Mileur, *Philosophy as/ and Literature*. Routledge, New York 1993.
- Otto Neurath, “Die neue Enzyklopädie des wissenschaftlichen Empirismus” (1937). Teoksessa *Gesammelte philosophische und methodologische Schriften* 2, toim. Rudolf Haller & Heiner Rutte. Holder-Pichler-Tempsky, Wien 1981, 801-11.
- Rainer Nägele, *Reading After Freud*. Columbia University Press, New York 1987.
- Richard Rorty, *Consequences of Pragmatism*. Minneapolis University Press, Minneapolis 1982.